

90 DE ANI DE LA INTRAREA ROMÂNIEI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

DR. CONSTANTIN OLTEANU*

Având în vedere dimensiunile temei, precum și faptul că în cele nouă decenii care s-au scurs au fost publicate numeroase monografii, volume de documente, lucrări cu caracter memorialistic, studii și articole cu privire la participarea României la prima conflagrație mondială, în materialul de față ne vom opri doar asupra câtorva repere din circumstanțele intrării armatei române în acțiune, din campaniile acesteia din anii 1916-1919. Istoricii români, înrolați în frontul mondial al istoricilor, continuă eforturile cercetării acestui fenomen, punând în valoare noi și importante informații și interpretări.

Cum se știe, pretextul declanșării războiului l-a constituit asasinarea arhiducelui moștenitor al tronurilor de la Viena și Budapesta, Frantz Ferdinand și al soției lui, Sofia, la Sarajevo, la 15/18 iunie 1914. Austro-Ungaria a adresat un ultimatum Serbiei la 10/23 iulie, cu conținut „... vădit provocator și inacceptabil pentru un stat suveran și independent”¹. Serbia a acceptat toate cererile, „... cu excepția celei privind participarea autorităților austro-ungare la ancheta privind asasinatul de la Sarajevo”².

După ce guvernul Serbiei a respins pretențiile părții austro-ungare de a participa la cercetarea cazului, la 28 iulie Austro-Ungaria a declarat război Serbiei; la 1 august Germania a declarat război Rusiei, iar la 3 august Franței; la 4 august Anglia a declarat război Germaniei. Treptat, conflictul s-a generalizat, devenind război mondial. În această conflagrație mondială s-au înfruntat două mari blocuri militare: pe de o parte Tripla alianță în frunte cu germania și Austro-Ungaria, iar, pe de altă parte, Antanta în frunte cu Anglia, Franța și Rusia. În dinamica sa, războiul a antrenat numeroase state, cu o populație de peste 1,5 miliarde de oameni, aproape 74.000.000 de oameni mobilizați³.

---

1. *România în anii primului război mondial*, vol 1, Editura militară, București 1987, p.37

2. *Ibidem*, p.37,

3. Colonel Ion Cupșa, *Armata română în campaniile din anii 1916-1917*, Editura Militară, București, 1967, p.16

Tripla alianță, a luat ființă prin semnarea la 25 septembrie 1879 a unui tratat între Germania și Austro-Ungaria. Documentul prevedea că, dacă una din cele două părți contractante era atacată, fără a provoca, de către Rusia, cealaltă se obliga să-i acorde ajutor cu toate forțele sale. Alianța austro-ungaro-germană din 1879 a marcat începutul grupării în tabere politico-militare opuse a statelor europene⁴. Prin aderarea la ea, în mai 1882, a Italiei, alianța austro-ungaro-germană devine *Tripla alianță* – Germania, Austro-Ungaria și Italia. România era legată de Tripla alianță prin tratatul secret de alianță semnat cu Austro-Ungaria, în octombrie 1883. În anul 1915 au aderat la Tripla alianță Bulgaria și Turcia. La declanșarea războiului în 1914, Italia, apoi și România s-au declarat neutre. Începând cu 1915, Tripla alianță începe se va numi Puterile Centrale, în care rolul principal l-a avut Germania. „Acest război mondial – scrie generalul Erich Ludendorff - a cerut de la noi germanii, eforturi uriașe, asupra noastră apăsând întreaga greutate zdrobitoare a războiului”⁵.

FORMAREA ANTANTEI (TRIPLA ÎNȚELEGERE). Întărirea Germaniei a determinat o apropiere între Franța și Rusia. Ca urmare, în anul 1892 s-a încheiat o convenție militară franco-rusă care prevedea, între altele, mobilizarea simultană a Rusiei și Franței în cazul unui atac din partea uneia dintre puterile Triplei alianțe, convenție pe care Rusia a ratificat-o în anul 1893. Anglia rămânea deocamdată în afara acestor grupări. Evaluând puterea Germaniei și înțelegând pericolul, oamenii de stat din Anglia și cei din Franța doreau o apropiere între cele două țări, fapt care se va realiza în anul 1903. Între cele două state s-a realizat acordul semnat la 8 aprilie 1904, reprezentând punctul de plecare al unei „Antante cordiale”. La 31 august 1907 a fost semnată o convenție și între Anglia și Rusia. Astfel, s-a definitivat constituirea Antantei (Triplei Înțelegeri) anglo-franco-ruse, care își va strânge legăturile pe măsură ce creștea pericolul german. La începutul și în timpul primului război mondial, numărul membrilor Antantei a crescut. Italia, care aderase la coaliția germano-austro-ungară în 1882, la 3 august 1914 și-a declarat neutralitatea, începând imediat tratativele cu Antanta; determinate de împrejurări, în 1914, au intrat în Antantă: Serbia, Muntenegru, Belgia și Egiptul; fără acordul Antantei, la 23 august 1914, Japonia a declarat război Germaniei; SUA s-au alăturat Antantei în primăvara anului 1917. Fiecare din țările aflate în conflict urmărea propriile obiective, războiul fiind determinat de cauze economice și politice complexe. Pe primul loc situându-se, desigur, contradicțiile dintre marile puteri europene, astfel „Marea Britanie, Franța și Rusia țaristă stăpâneau, în 1914, 46% din suprafața planetei și 43% din populație. O astfel de situație a fost considerată intolerabilă de către

4. *România în anii primului război mondial*, Vol 1, Editura Militară, București 1987, p. 11

5. *** *Memoriile generalului Erich Ludendorff: Războiul Mondial și Prăbușirea Germaniei*, vol I, Editura Răspândirea Culturii, București, 1919, p.8

Germania wilhelmiană, prima mare putere industrială și militară din Europa, aspirantă la hegemonia mondială⁶. Unele state ca Belgia și Serbia au luptat pentru salvarea propriei identități, iar România pentru unirea propriilor teritorii aflate sub dominație străină. Obiectivele politico-militare urmărite rezultă clar din planurile de campanie ale celor două coalitii.

PLANUL PUTERILOR CENTRALE. La baza acțiunilor militare austro-ungare-germane se afla planul feldmareșalului german, conte Alfred Schlieffen, șef al Marelui stat major al armatei germane între anii 1891-1905. Acest plan prevedea un război pe două fronturi, precum și terminarea lui într-un timp foarte scurt. În acest scop, masa principală a armatelor germane – 78 de divizii – urma să se îndrepte la începutul războiului împotriva Franței și numai 9 divizii pentru fixarea armatei ruse în Prusia Orientală. Succesorul generalului Alfred Schlieffen, generalul conte Helmuth Molke jr. a adus unele corecturi planului. Astfel, în 1914, numărul diviziilor folosite inițial împotriva Franței a crescut la 83 față de prevederile planului Schlieffen. Cu toate acestea, forțele germane angajate pe frontul francez se vor dovedi insuficiente și, ca urmare, nu și-au putut realiza obiectivele propuse. Potrivit observației generalului Erich Ludendorff, încă în octombrie 1914 Germania înțelesese că se angajase într-un război lung, că teoria războiului de scurtă durată, nuimit peste ani „fulger”⁷, eșuase. Planul german prevedea de la început încălcarea neutralității Belgiei, iar prin ocuparea coastelor belgiene și franceze, Anglia ar fi fost ruptă pentru tot timpul războiului de continentul european. Conform planului german, adversarii trebuiau înfrânați pe rând: întâi Franța, în circa 6 săptămâni, apoi forțele urmau să fie dirijate spre est pentru a scoate Rusia din război. Referindu-se la această idee doctrinară, de a învinge succesiv Franța și Rusia, împăratul Germaniei, Wilhem al II-lea, se exprima metaforic: „Prânzul la Paris, cina la Petersburg”. Era un plan temerar, himeric așa cum s-a dovedit.

PLANUL FRANCEZ. Armata franceză urma să acționeze inițial în baza „PLANULUI XVII”, clădit pe două calcule care s-au dovedit de la început greșite: primul, că grosul armatelor germane va fi concentrat de-a lungul frontierei franco-germane fortificate; al doilea, că germanii vor dispune la începutul ostilităților pe acest front de 68 de divizii (în realitate au concentrat inițial 83). Cu toate că statul major francez în frunte cu generalul Ioseph Joffre a prevăzut că Germania va viola neutralitatea Belgiei și a Luxemburgului, el socotea totuși că adâncimea pătrunderii germane la flancul drept și, respectiv, la flancul stâng francez nu va fi prea mare. Guvernele francez și englez, precum și statele majore ale țărilor respective își puseseră de mai multă vreme problema

6. *România în anii primului război mondial*, Vol 1, Editura Militară, București 1987, p. 36

7. Erich Ludendorff, *op. cit.*, p.91

mijloacelor de a zădărnici o eventuală ofensivă germană prin Belgia, însă până în 1914 nu se întreprinsese nimic concret în acest scop.

PLANUL DE CAMPANIE RUS Uriașul front de est (oriental) era împărțit în două părți operative aproape independente: partea de nord –vest, care se întindea de la Marea Baltică până la cursul inferior al Bugului și în care obiectivul strategic îl constituia zdrobirea trupelor germane din acel sector și ocuparea Prusiei Orientale; partea de sud-vest de la Ivangorod, de-a lungul frontierei austro-ruse, până la granița cu România, în care obiectivul strategic îl reprezenta zdrobirea armatelor austro-ungare, ocuparea trecătorilor din Carpați și tăierea retragerii spre Cracovia. Un al treilea front, secundar, era cel din Serbia⁸.

În dinamica operațiunilor militare din timpul războiului, planurile de campanie ale tuturor armatelor au cunoscut numeroase și importante reconsiderări, impuse de situația concretă din fiecare moment.

România, care făcea parte din Puterile Centrale din 1883, la declanșarea războiului a trebuit să-și definească poziția, fapt decis în cadrul Consiliului de coroană de la Sinaia din 21 iulie/3 august 1914, la care au participat membrii guvernului, fruntașii politici mai importanți ai țării, în total 20 de oameni politici. „Deschizând ședința, Carol I și-a exprimat opinia că România, în acele condiții dramatice, era datoare să execute angajamentele ce decurgeau din tratatul în vigoare cu Tripla Alianță. Toți cei de față, cu excepția lui Petre P. Carp, au fost însă împotriva intrării țării în război de partea Puterilor Centrale, cerând păstrarea neutralității”⁹. Primul ministru, Ion I. C. Brătianu a susținut că România trebuie să rămână neutră, întrucât Austro-Ungaria și Germania au pregătit și declanșat războiul, fără ca România să fie cel puțin informată, cerând în schimb participarea ei. „Un stat ca al nostru – sublinia Brătianu -, care a intrat în alianță ca stat suveran și pe picior de egalitate, nu poate primi să fie tratat în așa chip”¹⁰. De asemenea, el menționa că „Chestiunea românilor din Ardeal dominează întregul sentiment public. Ea e pururea punctul negru al alianței”⁴. În sfârșit, Brătianu accentua că „Nu se poate face un război în vremurile de azi când acest război nu este înțeles, nu este aprobat de conștiința națională. Să rămânem deci neutri”¹¹. Consiliul de Miniștrii, întrunit în aceeași zi, a confirmat soluția neutralității.

Armata română în anii neutralității (1914-1916). În perioada 1878-1913, staul român fusese nevoit să facă mari eforturi pentru a rezolva multitudinea de probleme ridicate de consolidarea independenței, dezvoltarea economiei, în condițiile când resursele financiare ale țării erau reduse, neputându-se alocă

8. *România în anii primului război mondial*, Vol 1, Editura Militară, București 1987, p. 127

9. *România în anii primului război mondial*, Vol II, Editura Militară, București 1987, p. 80

10. I. Gh. Duca, *Amintiri politice*, Vol. I, München.1981, p. 57-58

11. *Ibidem*, p. 57-58

pentru apărare decât un buget modest, între 13-19% din bugetul general, în timp ce țările vecine acordau fonduri mult mai mari: Rusia 25%, Bulgaria și Serbia 23% etc¹². Cu toate acestea, perioada la care ne referim a însemnat o etapă de continuă dezvoltare, modernizare și consolidare a armatei române. Astfel, România, în iulie 1913, a putut mobiliza o armată compusă din 5 corpuri cu 15 divizii de infanterie, 2 divizii de cavalerie și 1 de călărași, cu un efectiv total de 460.000 de ostași și 10.600 de ofițeri, ceea ce reprezenta 6% din populația totală a țării din acel moment¹³; efectivele armatei de operații cifrându-se la 332.000 de oameni¹⁴. Deși campania din 1913 a fost de scurtă durată și în cursul ei nu au avut loc lupte, ea a scos la iveală o serie de carențe în organizarea, pregătirea, dotarea și conducerea armatei, care trebuiau înlăturate.

În cei doi ani de neutralitate, august 1914 – august 1916, România a continuat eforturile pentru înlăturarea neajunsurilor și greutăților atât în organizarea și completarea efectivelor, cât și în ceea ce privește dotarea armatei, având în vedere dimensiunile războiului care începuse și la care poporul român avea să participe călăuzit nu de intenții de cotropire și anexiune teritorială, conducerea țării hotărând intrarea în război alături de Antantă, care promitea satisfacerea dezideratului unității noastre naționale. Ca urmare a efortului financiar, care s-a ridicat până în august 1916 la valoarea de 838.841.000 de lei, efectivul armatei (de pace) a crescut la 8.575 de ofițeri și 127.085 trupă¹⁵.

S-au întreprins măsuri pentru completarea materialului de război, prin sporirea producției interne precum și prin noi comenzi de armament și muniții în străinătate, reușindu-se să se înlătore multe lipsuri, fără însă a putea satisface în întregime nevoile materiale ale armatei mobilizate în august 1916.

*Conducerea politică și militară a României înțelegea perfect că neutralitatea era temporară, întrucât așa cum scria A.D. Xenopol, „A rămâne neutrii până la sfârșit înseamnă a face o politică de iepuri. A lăsa să treacă acest moment, unicul pe care istoria ni-l pune la îndemână, pentru a ne rotunji statul cu răschiratul nostru neam – continuă marele istoric - , este a ne arăta nevrednici de a ne număra printre popoare...”*¹⁶

Solicitată de ambele coaliții să intre în război, România s-a alăturat Antantei în temeiul Convenției politice și a Convenției militare, semnate la București, la 4/17 august 1916. Convenția politică stipula¹⁷ că Franța, Marea Britanie, Italia și Rusia garantează integritatea teritorială a României pe toată

12. I. Gh. Duca, *Amintiri politice*, vol. I, München, 1981, p. 57-58

13. *Enciclopedia României*, vol. I, Imprimerie Națională, București, 1938, p. 681

14. *România în războiul mondial 1916-1919*, vol. I, București, 1934, p. 30

15. Lt. Col. V. Nădejde, *Istoria Armatei Române*, vol. I, Iași, 1930, p. 208

16. *România în războiul mondial, 1916-1919*, vol. I, anexa 2

17. *România în anii primului război mondial*, Vol II, Editura Militară, București 1987, p. 84-85

întinderea frontierelor sale actuale; România se angaja să declare război și să atace Austro-Ungaria în condițiile prevăzute de Convenția militară. România se angaja, totodată, să înceteze, în momentul declanșării războiului, toate relațiile economice și schimburile comerciale cu toți inamicii aliaților; Franța, Marea Britanie, Italia și Rusia recunoșteau României dreptul de a unii teritoriile locuite de românii din Austro-Ungaria, stabilindu-se și traseul viitoarelor frontiere.

*Convenția militară*¹⁸ prevedea, printre altele: România se angaja ca „...mobilizând toate forțele sale de uscat și de mare, să atace Austro-Ungaria cel mai târziu la 15/28 august 1916”, acționând în direcția generală Budapesta. Armata rusă obliga „să lucreze într-un mod cu totul energetic pe frontul austriac” și mai cu seamă în Bucovina, pentru a asigura mobilizarea și concentrarea armatei române. Englezii și francezii se angajau ca intrarea României în război să fie precedată cel puțin cu 8 zile de ofensiva forțelor lor pe frontul de la Salonic. În același timp, „Rusia se obliga ca în momentul mobilizării armatei române, să trimită în Dobrogea, două divizii de infanterie și una de cavalerie pentru a coopera cu armata română în contra armatei bulgare”. Flota rusă din Marea Neagră „va trebui să garanteze siguranța portului Constanța, să împiedice debarcarea de trupe inamice pe coastele române și orice incursiuni pe Dunăre”. O prevedere deosebit de importantă a Convenției militare consta în reglementarea relațiilor de comandament, în fapt, româno-ruse. „Cooperarea armatelor aliate – stipula documentul nu implica subordonarea uneia dintre părțile contractante celeilalte, că nu implica decât libera acceptare a dispozițiilor sau modificărilor datorate situației generale, necesităților cerute de țelul urmărit și de camaraderia de arme”. Și mai departe, în Convenție se preciza că „în principiu, trupele regale române și trupele imperiale ruse vor conserva comandamentul lor propriu, zona lor distinctă de operațiuni și o completă independență în conducerea operațiunilor”. Tot în plan politico-strategic se mai sublinia că „în teritoriul național, ca și în cel ocupat de armata uneia din părțile contractante, armatele celeilalte părți contractante nu vor putea să intre, decât dacă interesul general și ținta comună ar reclama și cu consimțământul înscris și prealabil pentru fiecare caz particular.” De asemenea, prin Convenția militară, aliații se obligau „a procura României, în limitele posibilului, caii, cauciucurile, medicamentele, articolele de subzistență și de echipament, pe care le va cere în cantitățile și în categoriile care se vor fixa de comun acord”.

Referindu-se la faptul că România a negociat cu aliații condițiile angajării în război, Ion I. C. Brătianu afirma: „Noi nu am intrat în război ca niște solicitanți nepoftiți. Noi am intrat în război ca niște aliați doriți și ceruți.”¹⁹ Derularea

18. Ioan Scurtu, *Alba Iulia 1 decembrie 1918*, Editura Sport-Turism, București, 1988, p. 95

19. Generalul G. A. Dabija, *Armata română în războiul mondial (1916-1918)*, vol. I, editura I. G. Hertz, București, (f. a.), p. 22-25

evenimentelor va demonstra că „Aplicarea tratatului s-a dovedit însă tot atât de dificilă, pe cât de dificile fuseseră tratativele pentru finalizarea lui”²⁰.

Potrivit agajamentelor asumate de România prin Convenția militară, la 15 august 1916 s-a decretat mobilizarea. După decretarea mobilizării, structura armatei române se prezenta astfel: Marele cartier general; 4 comandamente de armată (arnatele 1,2,3, și Armata de Nord, reprezentând elemente nou introduse acum în structura armatei noastre); 6 comandamente de corp de armată; 23 de divizii de infanterie; 2 divizii de cavalerie; 5 brigăzi de călărași; 1 brigadă de grăniceri; 2 brigăzi de artilerie grea cu câte 2 regimente fiecare (32 de baterii); 1 regiment și 1 divizion de artilerie de munte (13 baterii); artilerie anti-aeriană (113piese); artileria capetelor de pod fortificate din Dobrogea (26 baterii și 62 turele); artileria de poziție (20 baterii); 1 regiment de cai ferate; 1 regiment de pontonieri; 1 batalion specialități cu o companie aerostație; aviația dispunând de patru escadrile (28 avioane); Corpul automobilelor; marina militară cu Flotila la Dunăre (două escadre). În afară de aceste trupe au mai fost mobilizate forțele din garnizoanele aflate în raza zonelor fortificate (București și zona Focșani-Nămoloasa-Galați), formațiunile de etape, părțile sedentare și alte formațiuni pentru zona interioară.

Această structură a fost încadrată cu un efectiv total mobilizat de 19.843 de ofițeri și elevi, 813.758 trupă și 281.210 cai. În afară de efectivul mobilizat se mai conta încă pe 420.870 de oameni disponibili, care puteau fi mobilizați la nevoie. Ca atare, disponibilul pentru mobilizare al României se ridica la 1.254.000 de oameni, reprezentând 15% din populația totală a țării și 30% numai din partea bărbătească²¹, ceea ce însemna un mare efort. Cu toate măsurile luate pentru asigurarea unităților și subunităților cu cadre, se constată totuși un deficit relativ mare. Pentru organizarea de război, normal era ca o divizie să aibă peste 2.000 de ofițeri, ori diviziile de infanterie nu aveau la mobilizare mai mult de 640 de ofițeri.²²

Din punct de vedere al înzestrării, armata română se afla în inferioritate față de forțele Puterilor Centrale. Infanteria, deși avea în dotare arme individuale moderne pentru acel timp, dispunea de un număr insuficient, mai ales după sporirea efectivelor mobilizate. Ea era complet lipsită de puști-mitraliere, deși toate armatele beligerante le aveau în dotare în acel moment. Multe unități, formate din rezerviști, aveau în dotare arme de sistem vechi, cu calități balistice inferioare și o cadență de tragere redusă; batalioanele teritoriale și cele de miliții nu dispuneau de nici o mitralieră. De asemenea, în timp ce batalionul româ-

20. I. Gh. Duca, *Amintiri politice*, vol. 1, München, 1981, p. 72

21. Academia Română, *Istoria românilor*, vol. VII, tom II, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 420

22. Lt.-col. Ioanițu Alexandru, *Războiul României (1916-1919)*, vol. 1, București, (f. a.), p. 16-20

nesc de infanterie dispunea numai de 1-2 mitraliere, cel german avea în dotare 6-8 mitraliere, circa 12 puști-mitraliere (mitraliere ușoare), 4 aruncătoare de mine, grenade de mână, etc²³. Și cavaleria avea o capacitate slabă de foc: 2 mitraliere de fiecare regiment și fără nici o pușcă-mitralieră. Din punct de vedere al artileriei, pe lângă tunurile de 75 mm și obuzierele de 105 mm cu tragere rapidă și cu bune calități balistice, moderne pentru acel timp, armata mai avea un număr apreciabil de tunuri de 53 mm, scoase din fortificații, cu afecte improvizate, cu cadență mică de tragere și cu efecte la țintă reduse. Artileria grea era, de asemenea, improvizată din piesele demontate din fortificațiile orașului București.

Deși prin Convenția militară încheiată cu statele Antantei acestea se angajau să ne furnizeze diferite materiale de război, fapt este că o parte din comenzi nu au fost onorate, iar unele au fost livrate cu multă întârziere.

Intrarea armatei române în război. În momentul intrării armatei române în acțiune, la jumătatea lunii august 1916, situația general-strategică pe fronturile europene se caracteriza prin următoarele: marile operații ofensive ale celor două coaliții se încheiaseră, fără ca nici una din părți să-și atingă obiectivele urmărite. După doi ani de război, raportul general de forțe înclina să fie favorabil Antantei, fapt ce rezultă și din următoarele elemente cantitative: Antanta dispunea de 392 de divizii de infanterie și cavalerie, de 11 milioane de oameni sub arme, alte 10 milioane constituiau rezerva; Puterile Centrale dispuneau de 271 de divizii de infanterie și cavalerie, de 7 milioane de oameni sub arme și o rezervă de 4 milioane. În altă ordine de idei; Antanta dispunea de 26.000 de guri de foc de artilerie, dintre care 9.000 grele, iar Puterile Centrale de 20.000 de guri de foc de artilerie, dintre care 8.000 grele²⁴.

După decretarea mobilizării generale, în noaptea de 14 spre 15 august 1916, ora 21, trupele române (135.000 de oameni) aflate în acoperire pe Carpații Orientali și Meridionali – de la Vatra Dornei la Orșova – au pătruns pe pământul Transilvaniei, prin 18 puncte și au început înaintarea în dispozitivul inamic, astfel că până la 20 august, forțele române au respins pe tot frontul rezistențele austro-ungare și au pus stăpânire pe trecătorile Carpaților Răsăriteni și Meridionali. Astfel a început campania din 1916 a armatei române care avea să constituie o probă pentru posibilitățile militare ale României, pentru folosirea armatei sale în luptă. Ofensiva din Transilvania, luptele din dobrogea, bătăliile succesive pentru apărarea Carpaților, luptele din zona Sibiului și Brașovului, din Valea Prahovei sau de pe Jiu, bătălia Bucureștiului, cea mai însemnată acțiune de pe frontul român din această campanie, au pus în evi-

23. General-maior dr. Constantin Olteanu, *Contribuții la cercetarea conceptului de putere armată la români*, Editura Militară, București, 1979, p. 262

24. Lt.-col. Ioanițiu Alexandru, *Op. cit.*, p. 26-27

dență laturile pozitive ca și minusurile și greutățile semnalate mai înainte referitoare la starea armatei române privind organizarea, pregătirea cadrelor și a trupelor, dotarea, precum și consecințele influenței negative a factorilor externi de conjunctură din acel moment, în care frontul românesc devenise frontul principal al primului război mondial.

Armata română a intrat în acțiune pe baza planului de campanie al Comandamentului național, concretizarea așa-numitei ipoteze „Z” emise din mai multe variante, plan apreciat în literatura militară drept corespunzător în ansamblu condițiilor în care urma să—și desfășoare operațiile forțelor române, cu excepția dispozitivului fixat trupelor din Dobrogea²⁵, ceea ce ducea la dispersarea forțelor, implicit la vulnerabilitatea în fața unor forțe inamice superioare sub aspect numeric, al experienței de război, doi ani de lupte și al dotării tehnice. În consens cu obiectivul politic fundamental, în planul de campanie se menționa că „scopul general al războiului ce vom întreprinde, este, realizarea idealului nostru național, adică întregirea neamului. Cucerirea teritoriilor locuite de români ce se găsesc astăzi înglobate în monarhia Austro-Ungară, trebuie să fie fructul războiului”²⁶. Însă la numai 10 zile de la intrarea României în război, planul de campanie a fost schimbat sub imperiul derutei provocate de primele înfrângeri pe frontul de sud, nu putea să nu provoace dezorientare, consum inutil de eforturi și energie, sacrificii în plus. Această schimbare a planului de campanie la insistențele generalului Alexandru Averescu a fost una din greșelile mari ale Comandamentului român, care a influențat negativ desfășurarea generală a operațiilor militare, a determinat, în bună parte înfrângerile ce au urmat. Menținerea planului de campanie inițial ar fi dus la ceea ce avea să afirme generalul german Erich Ludendorff: „Dacă România ar fi urmărit marșul ei înainte spre Transilvania, nu numai grupul arhiducelui Carol ar fi fost complet învâluit, dar drumul, pentru a merge către inima Ungariei și contra comunicațiilor noastre cu Peninsula Balcanică ar fi fost liber, iar noi am fi fost învinși”.²⁷

După patru luni de lupte crâncene, cu victorii în prima fază și cu grele bătălii de apărare în a doua fază, între 10-15 decembrie 1916, trupele române și ruse s-au retras pe aliniamentul Carpaților Răsăriteni – râul Putna - Siretul inferior – Dunărea inferioară, oprind aici definitiv ofensiva germano-austro-ungară și turco-bulgară. „Prima campanie pe frontul român se încheiase”²⁸. La sfârșitul

25. Colonel Ion Cupșa, *Armata română în campaniile din anii 1916-1917*, Editura Militară, 1967, p. 20

26. Colonel Ion Cupșa, *op. cit.* p. 44

27. *Istoria Statului Major General Român, Documente 1859-1947*, Editura Militară, București, 1944, p. 147

28. lt. Col. Băldescu Radu, *Războiul național, operațiunile din 1916*, vol. 1, Sibiu, 1933, p. 130

campaniei din 1916, trupele române pierduseră, în total, 500.000 de oameni (100.000 morți, 150.000 răniți, 250.000 prizonieri)²⁹.

Cu toate pierderile mari suferite în oameni, materiale și teritoriu în perioada august-decembrie 1916, cu tot calvarul uneia dintre cele mai grele și neobișnuite retrageri, cu toate eforturile făcute de inamic pentru a-și reliza planul de campanie propus, armata română nu a putut fi învinsă, iar România nu a putut fi scoasă din luptă. Mareșalul german Paul von Hindenburg avea să noteze că „Niciodată vreo putere așa de mică ca România n-avusese ocazia să joace în istoria lumii un rol hotărâtor atât de mare și într-un moment așa de favorabil”³⁰.

Hotărâtoare în generarea insuccesului de ansamblu cu care s-au soldat operațiile armatei române în prima parte a conflictului au fost nu numai certele slăbiciuni și neajunsuri ale organismului militar intern; acestea au decurs și din caracterul de coaliție al războiului. În primul rând, conducerea politico-militară a României nu a fost lăsată să aleagă nici momentul intrării în acțiune, iar această dată, după opinii avizate nu a fost cea mai indicată în ansamblul conflagrației mondiale, întrucât marile ofensive ale Aliaților încetaseră pe toate fronturile.

Nici una din cele vaste acțiuni strategice aliate promise: a armatei ruse în Galiția; franco-englezii pe frontul de la Salonic, condiție esențială a unei normale încadrări a României în războiul de coaliție, nu a fost întreprinsă ori lucrurile s-au redus la hărțuiri și ciocniri locale de o proporție minoră în comparație cu amploarea operațiilor convenite. Toate acestea au permis Puterilor Centrale să angajeze 40-43 de divizii împotriva României, din care jumătate erau germane. Este semnificativ și faptul că dinspre nord, de pe frontul deținut de ungaro-austrieci, germanii au introdus în luptă Armata a 9-a, sub comanda generalului Erich von Falkenhayn, până atunci șef al Marelui cartier general al armatei germane. Împotriva României au fost aduse chiar și trupe de pe frontul de vest, care acționaseră contra francezilor. Cu toată această situație extrem de defavorabilă, armatele române au administrat lovituri dure forțelor adverse.

Din campania anului 1916 au fost desprinse noi concluzii privind organizarea și pregătirea armatei române pentru a fi în măsură să susțină în continuare efortul greu de război la care era chemată.

În iarna 1916-1917, s-a trecut la reorganizarea și refacerea armatei române. La baza acestei vaste acțiuni au fost așezate principii realiste, core-spunzătoare atât scopului, cât și posibilităților materiale pe care România le avea la dispoziție. Armata a fost redimensionată: două armate în loc de patru (A1 și A2), 15 divizii de infanterie în loc de 23 etc, unitățile au fost completate

29. *Academia Română, Istoria românilor*, vol VII, tom II, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 435

30. *Ibidem*, p. 435

cu efective și mai bine încadrate cu ofițeri și subofițeri, s-a îmbunătățit simțitor dotarea unităților cu armament și material de război primite, pe baza convențiilor încheiate anterior, îndeosebi din Franța și Anglia. Ca urmare, din punct de vedere al organizării și înzestrării, trupele române erau acum comparabile cu cele inamice. La sfârșitul perioadei de reorganizare, în iulie 1917, armata română dispunea de 207 batalioane de infanterie (plus 60 batalioane de marș), 110 escadroane de cavalerie și 245 baterii de artilerie de diferite calibre. Efectivul total al armatei ajunsese la 700.000 de oameni, din care 460.000 formau armata de operații³¹. Concomitent cu reorganizarea armatei, s-a trecut la îmbunătățirea procesului de instruire a trupelor, potrivit experienței campaniei parcurse, scopul principal fiind însușirea intensivă a noilor procedee de luptă, cunoașterea și mânuirea noului armament din dotare. Au fost elaborate noi regulamente și instrucțiuni și s-au înființat școli și centre de instrucție pentru gradați și ofițeri. S-au executat aplicații în termen, pe timp de zi și de noapte, cu toate armele, punându-se un deosebit accent pe cooperarea infanteriei cu artileria, executarea lucrărilor genistice în diferite forme de luptă. La sfârșitul acestei etape, armata română, reorganizată și instruită după noile cerințe ale câmpului de luptă era mai puternică, mai suplă, cu un moral ridicat, capabilă să desfășoare operații ofensive și de apărare de amploare.

Eficiența acestor măsuri avea să fie certificată în cadrul campaniei din anul 1917, în strălucitele victorii, la care au fost angajate cele două armate române (A1 și A2) și cele trei armate ruse (A4, A6 și A9) la Mărăști, Mărășești și Oituz. Bătălia de la Mărășești a durat 29 de zile, fiind angajate în lupte din partea inamicului 11 " divizii, cu un total de 102 batalioane, 10 escadroane, 146 de baterii de artilerie și 460 de aruncătoare de mine, iar din partea românilor 14 " divizii de infanterie, 3 " divizii de cavalerie; rușii au participat cu 7 divizii de infanterie și o divizie de cavalerie, în total, trupele româno-ruse: 193 de batalioane, 90 de escadroane și 147 baterii de artilerie³². Pierderile pentru armata română s-au ridicat la 27.410 oameni, din care 610 ofițeri (morți, răniți și dispăruți), pentru armata a 4-a rusă, 650 ofițeri și 2.500 soldați, iar pentru armata a 9-a germană, 47.000 de oameni (60-65.000 după alte surse³³).

Prin strălucitele victorii din vara anului 1917, armata română a apărât pământul scump al patriei, a barat drumul forțelor militare ale Puterilor Centrale spre est, slăbindu-le capacitatea de luptă, a adus o contribuție esențială la obținerea victoriei finale. Cu temeii remarca ziarul englez „Times” că înfrângerea

31. General Feld Mareșal von Hindenburg, *Aus meinen Leben (ma vie)*, Paris, 1921, p. 175

32. Generalul G. A. Dabija, *Armata română în războiul mondial (1916-1918)*, vol 4, Editura I. G. Hertz, București (f. a.), p. 24-25

33. Generalul G. A. Dabija, *Op. cit.*, p. 639

Puterilor Centrale pe frontul român în lunile iulie-august 1917, „este lovitura cea mai importantă pe care au primit-o germanii în răsăritul Europei”³⁴.

Rezistența și eroismul armatei române în vara anului 1917 s-au bucurat de aprecierea unor înalte personalități ale timpului. Lloyd George, primul ministru englez, spunea într-un discurs ținut la 9 august 1917: „Cine ar putea să omită importanța rezistenței armate, pe care România o opune inamicului comun (...). În condiții descurajante, românii s-au luptat cu succes și chiar germanii s-au mirat de această rezistență eroică”³⁵. Iar, în telegrama adresată la 31 august 1917 guvernului român arăta, între altele: „doresc să exprim din partea guvernului britanic profunda noastră admirație pentru curajul eroic și avântul ce l-a dovedit poporul român în timpul unui an de încercări aproape fără seamăn ... Reconstituirea armatei române și rezistența îndârjită - rezistență atât de prețioasă pentru cauza comună - pe care această armată o opunea dușmanului în acest moment, în condiții de o gravitate excepțională, prezintă un exemplu măreț de tărie, pe care libertatea o inspiră unui popor liber”³⁶. La rândul său, fostul președinte al Statelor Unite ale Americii, Woodrow Wilson, în interviul acordat la 27 august 1917 corespondentului de la New York al ziarului „România” aprecia că: „În acest război soldații români au dovedit multă vitejie. Singurul punct sigur pe frontul oriental e locul unde se află armata română”³⁷. Ministrul de război al Franței, Painlevé, într-o telegramă de felicitare adresată ministrului de război al României, scria că: „Armata franceză a aflat cu bucurie despre frumoasele succese ale armatei române refăcută de curând și nerăbdătoare în dorința ei de a curății pământul patriei cotropit (...) Rog transmiteți felicitările cele mai călduroase și urările cele mai vii ale soldaților francezi către frații lor de arme”³⁸. De asemenea, generalul Luigi Cadorna, comandantul armatei italiene, în telegrama adresată misiunii italiene la Iași scria: „Vă rog să exprimați via mea admirație comandamentului suprem român, pentru proba măreață dată de către trupele române în luptele din regiunea Mărăști, Oituz și Mărășești. Spuneți că armata italiană urmărește cu frățească simpatie strălucitele acțiuni ale soldaților români, care se arată demni coborători ai victorioșilor cuceritori ai Plevnei. Prezentați cordialele mele urări pentru continuarea operațiilor contra dușmanului comun, care și pe frontul nostru, acum, e puternic atacat și greu încercat”³⁹. Șefii misiunilor militare aliate, care au fost prezenți tot

34. *Ibidem*, p. 639-642

35. România din 26 august 1917

36. Mișcarea din 30 august 1917

37. Arhivele Militare Naționale, fond Marele cartier general, dosarul nr. 55/1917, f. 507-512

38. România din 11 noiembrie 1917

39. *Ibidem* din 20 iulie 1917

timpul în rândurile trupelor noastre, au adus elogii eroismului ostașilor români. Generalul Henri Berthelot, șeful misiunii militare franceze, într-un interviu acordat ziarului „România”, organul de presă al Marelui cartier general român, arăta: „Armata românească? După cum ați relevat, dușmanii scontau ca o certitudine inevitabilă, acum o lună, înfrângerea României, evacuarea Moldovei. Răspunsul îl cunoaștem. Armata română a urcat splendid panta pe care coborâse fără voia și fără vina ei. Chemată la suprema încercare a ofensivei trecute și a luptelor de la sud – continua generalul francez – armata României a dat nenumărate dovezi de eroism. Soldații români luptă admirabil. Sunt la înălțimea celor mai viteji apărători. Ei sunt cei mai buni soldați ai lumii”⁴⁰. Șeful misiunii militare engleze, generalul Green Leoy, scria: „ Voi păstra totdeauna cele mai calde sentimente de prietenie pentru România și cea mai mare admirație pentru splendida ei armată”⁴¹, iar generalul Pershing, șeful misiunii militare a SUA în Franța, declara: „ Admir splendidul eroism al armatei române, care și-a apărat cu îndârjire pământul patriei”⁴². Campania militară din anul 1917 a furnizat, ca și cea din 1916, noi și prețioase învățăminte asupra modului de organizare a comandamentelor, marilor unități, dotării armatei cu noile tipuri de armament și tehnică de luptă, constituirea de noi arme moderne și dezvoltarea altora în structura forțelor armate, procedee și forme de luptă etc., care vor determina o laborioasă activitate de cercetare, concretizată în numeroase studii și proiecte de reorganizare a organismului militar românesc după încheierea războiului.

După terminarea victorioasă a bătăliilor de apărare de la Mărășești și Oituz, Comandamentul a hotărât să rămână peste tot în defensivă, acoperind și menținând cu orice preț Moldova, consolidând aliniamentul pe care trupele îl ocupau și organizând în spate încă două poziții succesive de apărare spre a se putea face față în cazul unei noi încercări ofensive inamice. Ca urmare a condițiilor militare noi intervenite după armistițiul ruso-german (26 noiembrie/9 decembrie 1917, iar la 18 februarie 1918 pacea separată cu aceasta la Brest-Litovsk), a retragerii armatei ruse de pe frontul Moldovei, a puternicelor presiuni făcute de Puterile Centrale asupra României, rămasă singură și izolată, statului român i-a fost impus Tratatul de pace, semnat la București în 1918. Pe lângă alte condiții înrobitoare, tratatul conținea și clauze de ordin militar, vizând reducerea până aproape la desființare a puterii noastre armate. Socotind că tratatul avea pentru România un caracter de provizorat, partea română a amânat ratificarea acestuia. Conducerea militară a tergiversat aplicarea clauzelor militare, reușind

40. Arhivele Militare Naționale, fond Marele cartier general, dosarul nr. 55/1917, f. 760

41. România din 23 septembrie 1917

42. România militară, nr. 2, 1935, p. 11

să mențină sub arme în Moldova 146.000 de militari, precum și materiale în cantități mult mai mari. Concomitent, Comandamentul român a întocmit lucrările de mobilizare și a efectuat studiul proiectelor de operații pe diferite ipoteze în care România ar reintra în acțiune alături de Aliați. Speranțele românilor cresc în vara anului 1918, în condițiile înfrângerilor suferite de Puterile Centrale pe fronturi, printre care scoaterea armatei bulgare și apoi a celei turcești din acțiune, ceea ce crea posibilitatea realizării legăturii dintre armatele aliate care acționau în sud –estul Europei cu România.

La sfârșitul lui octombrie 1918, Comandamentul român apreciază că situația ne era favorabilă și, în consecință, rupe legăturile cu Puterile Centrale, adresează un ultimatum feldmareșalului german August von Mackensen, pe care-l invită să evacueze teritoriul român în termen de 24 de ore, ultimatum care conținea, de fapt și declarația de război a României, decretează cea de-a doua mobilizare a armatei, fiind rechemate sub arme 90.000 de oameni. România reintra în război de partea Aliaților. În prima urgență au fost organizate 9 divizii de infanterie și 2 divizii de cavalerie, o serie de alte unități și formațiuni.

Între timp, la 29 octombrie/11 noiembrie a fost semnat la Compiègne armistițiul dintre Antanta și Germania, ceea ce a marcat încetarea ostilităților în primul război mondial.

Anul 1918 a însemnat nu numai sfârșitul primului război mondial, ci și încheierea procesului de realizare a statului național unitar român, prin unirea Transilvaniei, Basarabiei și Bucovinei cu patria mamă.

Concomitent cu a doua mobilizare, decretată la 28 octombrie/10 noiembrie 1918, și cu ultimatumul adresat feldmareșalului August von Mackensen, Comandamentul român a dat ordin unităților să intre simultan în Transilvania, Muntenia și Dobrogea. Pentru Transilvania, de pildă, au fost destinate inițial două mari unități: Divizia 7 infanterie și Divizia 1 vânători care, după ce au ajuns în depresiunile Gurghiului, Ciucului și Brașovului, înaintarea lor a fost oprită la cererea Consiliului Național Român din Transilvania, pentru a nu crea pretext adversarilor că Unirea se face sub presiunea armelor.

La 10 zile de la unire, trupele române, care între timp își sporiseră efectivele, fusese creat Comandamentul Trupelor din Transilvania care planifica și coordona operațiile, au reluat ofensiva, ajungând la 27 decembrie 1918/9 ianuarie 1919 pe aliniamentul: Sighet, Baia Mare, Zalău, Sebeș, Muntele Găina, Zam, Runcu, Bucova. Ca urmare a unor ciocniri locale între forțele române și maghiare pe linia menționată, Antanta a permis trupelor române să reia înaintarea, care a început la 3/16 aprilie 1919. Respingând forțele maghiare, la sfârșitul lunii aprilie au ajuns pe râul Tisa, unde au trecut în apărare.

La 7/20 iulie 1919, trupele maghiare au forțat Tisa și au pătruns în pozițiile armatei române, după care au fost respinse peste Tisa. Conform ordinelor primite, la 30 iulie, trupele române au trecut la ofensivă pe Tisa, înaintând în direcția generală Szolnok - Budapesta⁴³. Înaintarea a fost continuă, fără pauză, astfel că la 4 august, trupele române au ocupat Budapesta. În continuare, unitățile române au dezarmat toate forțele ungare, o parte a trupelor române a trecut la vest de Dunăre și, între 01/14 – 03/16 august, românii au ocupat întreaga regiune dintre lacul Balaton, Győr și Dunăre. Trupele române s-au retras treptat de pe teritoriul Ungariei până la sfârșitul lunii martie 1920, stabilindu-se înapoia frontierei dintre cele două țări, fixată de Conferința de pace.

---

43. Arhiva M.Ap.N., fond Marele cartier general, dosarul nr. 55/1917, f. 561

44. Maior Radu Băldăescu, *Operațiunile armatei române în Ardeal și Ungaria, 1 noiembrie 1918 – august 1919*, Sibiu, 1928, p. 17-18